

סימן כמה

השתללות לב וכבד - קביעת רגע המוות

בס"ד כסלו תשנ"ה :

לכבוד הרב ... שליט"א

בזמן האחרון מתקיים מסע הסברה לצבור הרחב, לחתום בחיים על הסכמה לתרומת אברים במקרה ח"ו של מוות פתאומי ח"ו.

א. האם לפי דין תורה מותר לרופא לשדל אנשים שיחתמו על מסמך כזה?

ב. האם מותר לרופא להשתתף בניתוח של הוצאת לב לצורך השתלה?

ד"ר משה אליקים ברוקס

רופא בכיר, בי"ח מעייני הישועה - בני ברק

תשובה

מצוה גדולה להציל חולה שלבו פגום באופן אנוש, והמצילו כאילו קיים עולם ומלואו כמבואר במסכת סנהדרין (דף לו ע"א). מאידך קבעה תורתנו שפיקוח נפש דוחה את כל האיסורים פרט לג' העבירות החמורות, שהן: גילוי עריות, עבודה זרה ושפיכות דמים, ואסור לחולה להתרפא כשיצטרך לעבור על אחת העבירות הנ"ל, אלא ימות ואל יעבור עליהן.

לאור זאת אסור לקרב את מיתתו של ראובן, ואפילו בכחוט השערה, כדי לרפא את שמעון. [ומעשה שאירע בשואה שהרוצחים הנאצים ירו בקבוצת יהודים הי"ד, ופקדו על קבוצת יהודים אחרת לכסות את הגויות בעפר. כשבאו לכסותם, הרגיש אחד היהודים שאחד מאלו שירו בהם, נושם ונאנח, ונסתפק מה לעשות: אם יכסהו הרי הוא מקרב את מיתתו, ואם יסרב מלמלא את הפקודה, יהרגוהו מיד. שאל את הגאון הרב מ. י. אהרנסון זצ"ל שעמד בקרבת מקום מה לעשות, והשיב לו: יהרג ואל יעבור! בינתיים הרוצחים הרגישו במפרפר, נגשו והרגוהו, ולא הותירו מקום לשאלה, הי"ד]. ונאמר במסכת שבת (דף קנא ע"ב) שהמעצם עיניו של גוסס בשעת יציאת הנפש, הרי זה שופך דמים. משל לנר שכבה והולכת, אדם מניח אצבע עליה - מיד כבתה.

וכשאנו באים לדון בהשתללת לב, עלינו לברר מהו חוט השערה של גבול החיים ומתי הם מסתיימים.

והנה שאלה זו, לא יתכן שבשר ודם ישיב עליה. וכתב החתם סופר (יור"ד סימן שלח) וז"ל: "... על כרחך, אז נמסר לנו שיעור מיתה. אולי היה אז מסורת מבעלי טבעיים ראשונים. אע"פ שנשתכח מרופאי זמננו. ועליהם סמכו חז"ל

פיקוח נפש
אינו דוחה
איסור רציחה

קביעת רגע
המוות - דברי
החת"ס

בהרבה ענינים מעניני התורה. או... קיבל משה רבנו השיעור מהלכה למשה מסיני, או שסמכו עצמם אקרא 'כל אשר נשמת רוח חיים באפיו' (בראשית ז, כב), דהכל תלוי בנשימת האף, וכמבואר ביומא (דף פה ע"א), "עכ"ל¹.

כידוע, פעימת הלב, באופן עקרוני, אינה תלויה בצורה מוחלטת בתפקוד מוחי. דהיינו שאפילו אם כל חלקי המוח אינם מתפקדים, בכל זאת ישנם מרכזים שונים בלב, הגורמים לפעימותיו באופן עצמאי. בגופו של אדם בריא יש מספר גורמים המשפיעים על פעימות הלב. יש קשר בין הלב והמוח דרך מערכת העצבים, ולכן כשאדם מתחיל לרוץ, המוח מזרז את פעימות הלב. בנוסף לכך, יש חומרים בגוף הגורמים שהלב ימהר את פעימותיו. לעומת זאת מי שעבר השתלת לב, כשהוא מתחיל לרוץ, הלב אינו מתחיל מיד לפעול יותר מהר, ורק לאחר כמה דקות, כשגורמים למערכת הדם חומרים מסויימים, מתחיל הלב למהר, וזאת משום שאין קשר ישיר בין הלב המושתל למוח, [כיון שאין בידי הרופאים לחבר גם את מערכת העצבים ללב]. כמו כן, כשיפסיק האדם לרוץ, ימשיך הלב לפעול מהר, וזאת משום שאין קשר ישיר בין המוח ללב, ולכן אין מי שיורה ללב להפסיק ממהירותו, ולכן הלב מאיט את פעילותו, רק כשיוצאים החומרים המזרזים את פעילותו ממערכת הדם. כמו כן תגובת הלב למצבי מתח, תהיה יותר איטית במושתלי לב, מאחר ^{אוצר החכמה} דהקשר העצבי בין המוח ללב, מנותק.

תפקוד פעימות הלב וחיבורו לעצבי המוח

נשימת האדם נעשית ע"י שרירים, הגורמים לכניסת ויציאת אויר לריאות. פעולת השרירים תלויה בגזע המוח, ואם הוא אינו מתפקד, נפסקת נשימת האדם באופן עצמאי. חיבור החולה למכונת הנשמה, בא כתחליף לפעולת השרירים, בכך שהמכונה פועלת את פעולת השרירים. ביחס לריאות, אין הבדל אם השרירים מכניסים לה את האויר או שהמכונה עושה זאת.

הנשימה מתבצעת ע"י שרירים הקשורים לגזע המוח

ישנם מספר דברים היכולים לגרום לכך שאדם לא ינשום באופן עצמאי:
א. רקבון גזע המוח. ב. פגיעה בחוט השדרה למטה מגזע המוח. ג. ישנן מחלות [כגון שיתוק ילדים (פוליו)], הפוגעות בכושר הפעולה של השרירים, וגורמות לאדם שלא תהיה לו נשימה עצמאית, אע"פ שמבחינה מוחית הוא אדם בריא.

1. עיין עוד בדבריו (הובאו להלן בתחילת סימן קמה) שכתב שישנם שלשה סימנים שעל פיהם נקבע רגע המות, וזה לשונו: "אבל כל שאחר שמוטל כאבן דומם, ואין בו דפיקה, אם אחר כך בטל הנשימה, אין לנו אלא דברי תורתנו הקדושה שהוא כמת".

קביעת רגע
המוות כפי
המקובל
בארה"ב

בארה"ב מקובל להגדיר אדם כמת, כאשר כמעט כל המוח שלו, כולל גזע המוח, לא מתפקד, והוא במצב בלתי הפיך. הגדרה זו מבוססת על השקפת העולם המערבי, הסוברת שאדם שלא יכול לשוב להיות בריא ולקיים קשר עם הסביבה, והוא מונח כמעט כמו מת, שארית חיים זו אינה חיים.

אוצר החכמה

אחד מגדולי הרופאים התריע נגד קביעה זו² וכתב שקביעה זו של רגע המוות המקובלת בארה"ב, נובעת מהצורך לקבל אברים להשתלה, והיא זו המדריכה את העולם לקבוע שמות גזע-המוח, הוא רגע המוות. הרופא ממשיך ושואל, איך גוויה יכולה לפתח דלקת ריאות ופצעי לחץ? ! הוי אומר שהחולה המונשם, למרות שמוחו לא פועל, עדיין יש בו קצת חיים, ועדיין ישנם חלקים שמתפקדים. ובפרט שידוע לנו שקיים חלק במוח הנקרא היפוטלמוס (HYPOTHALMUS), [שהוא אחראי על איזון הנוזלים, שינה ויקיצה, תיאבון והורמונים מסוימים, וחום הגוף] ועל חלק זה, הבדיקות הנוהגות היום אינן מוכיחות שנהרס, גם כאשר המוח וגזע המוח נהרסו.

יש מתירים
השתלת לב
ממי שמת גזע
מוחו, כדין מי
ש'הותו ראשו

ישנה שיטה הסוברת שכאשר המוח אינו פועל נחשב האדם כמת, והרי הוא כ"הותו ראשו", עליו נאמר במסכת אהלות (פ"א משנה ו) "הותו ראשיהם, אע"פ שמפרכסים טמאין. כגון זנב של לטאה שהיא מפרכסת". שיטה זו מדמה מות-מוחי להתזת ראש, דכשם שבהותו ראשו ונפרד כליל מהגוף, נחשב האדם כמת, הוא הדין כאשר הראש מחובר לגוף, אלא שאינו חי והפסיק לתפקד. ולכן אם יתברר ללא צל של ספק שהמוח חדל לתפקד, סוברים הם שמותר ליטול מהחולה אברים להשתלה.

מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א דוחה שיטה זו, וסובר שאין לדמות מות-מוחי, ל'הותו ראשו' בפועל. וכמה ראיות לדבר:

אין לדמות
מות מוחי
להותו ראשו

א. בחולין (דף כא ע"א) נאמר: 'ריש לקיש אמר הותו ממש. רב אסי אמר כהבדלת עולת העוף'. [כלומר אפילו אם לא הותו הראש ממש, אלא שנחתכה השדרה והמפרקת עם רוב הסימנים]. ונפסקה הלכה ברמב"ם (פ"ד מהלכות אבות הטומאה הי"ד) כדעת ריש לקיש שהותו ממש. ואם כן אפילו אם נחשיב את הרס המוח כחוט השדרה שנפסק, עדיין אינו נחשב כ'הותו ראשו', דהיינו שנשברה המפרקת, הבשר, הקנה והושט, [למר כדאית ליה, ולמר כדאית ליה],

2. יעוין ב"Neurosurgery text-book מאת ד"ר WILKINS פרק 350 עמוד 2588 העוסק ב-Time of Death.

ואם כן אין כל מקור להחשיב את הרס המוח - כאשר המפרקת וכל הסובב אותה קיימים - כהותו הראש³.

[לכאורה יש לשאול איך יתכן שכשחוט השדרה עם המפרקת הותזו, וגם הקנה והושט נחתכו, בכל זאת יש עדיין משמעות לקיומו של הבשר שמסביב, וכי בשר זה בכחו לתת חיים?⁴ ויש להשיב על פי דברי הגמרא בחולין (דף נד ע"א) "גמירי דאי בדרי ליה סמא חייא". כלומר יש קבלה בידי חז"ל שישנם מצבים שסם הרפואה, עשב ה'סמארי', יכול להדביק חלקים ואברים שנפרדו, וגם מצבים הקרובים למוות יכולים להתאחות ולהתרפא. ולכן אין כל תימה למה שקבעו חז"ל שאם הבשר שמסביב למפרקת קיים עדיין אינו מת].

גמירי דאי
בדרי לה סמא
חייא

ה'סמארי'

ב. נפסק בשו"ע (יור"ד סימן לא ס"ב) "המוח עצמו שנרקב מעט ממנו או נתמעך, והקרום קיים, כשרה. ואם נשפך כמים או כדונג, טריפה". כלומר אפילו אם כל המוח נהפך למים, הבהמה טריפה ולא נבילה, והרי מסתבר דמוח שלא קיבל דם, עדיין לא יהפך למים, ואם מוח שנעשה כולו מים אינו נבילה, כל שכן שמוח שלא קיבל אספקת דם אינו נבילה, ואינו דומה ל"הותו ראשו".

נשפך המוח
כמו מים, הוא
רק טריפה

אוצר החכמה

3. הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א שאל על דברינו:

הרמב"ם (פ"א מהלכות טומאת מת ה"ו) כתב להדיא, שאדם מטמא טומאת מת, מיד שנשברה המפרקת ורוב בשר עמה, וז"ל: המת אינו מטמא עד שתצא נפשו. אפילו מגויד או גוסס, אפילו נשחטו בו שני הסימנים, אינו מטמא עד שתצא נפשו, שנאמר 'בנפש האדם אשר ימות' (במדבר יט, יג). נשברה מפרקתו ורוב בשרה עמה... או שהותו ראשו... הרי זה מטמא אע"פ שעדיין הוא מרפרף באחד מאיבריו, עכ"ל. וא"כ רואים שסובר הרמב"ם שיש חילוק בין טומאת שרצים לטומאת מת?

והשבנו: מו"ח שליט"א לא בא להוכיח מהלכה זו, שבמצב של מות גזע המוח נחשב אדם עדיין לחי, אלא בא לדחות את ההנחה שמות מוחי נחשב כהותו הראש, וזאת הוכיח מריש לקיש הסובר בשרצים שדוקא אם הותו לגמרי נחשב מת, אך אם נפסק חוט השדרה והמפרקת עם רוב הסימנים עדיין לא מת, אף שיש לנו להניח שהמוח חדל לפעול במצב זה.

וביותר, גם מדברי הרמב"ם אלו שכתב: "נשברה מפרקתו ורוב בשרה עמה... או שהותו ראשו... הרי זה מטמא...", משמע דאם נשברה המפרקת בלי רוב בשר או לא הותו ממש ראשו אינו מטמא, אע"פ שמסתבר שהמות אינו פועל גם במצב זה. שמע מינה שהפסקת פעולת המוח אינה נחשבת בהכרח כ'הותו הראש'.

4. בשלב זה של הדיון עדיין לא נזקקנו לתפקודו של הלב, אלא באנו לומר שאין ראייה ממצב של 'הותו ראשו' [שלכל הדעות נחשב כמת], למצב המכונה 'מות גזע המוח', רק באנו לשאול שמאחר וחוט השדרה חתוך, איך יתכן לומר שהמוח עדיין לא בגדר "הותו ראשו".

אין להתיר "השתלת לב" משום "הפסקת הנשימה"

מבואר ביומא (דף פה ע"א): תנו רבנן, עד היכן הוא בודק? עד חוטמו... דעיקר חיותיה באפיה הוא, דכתיב (בראשית ז, כב) "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו". כלומר כאשר נפלה מפולת בשבת, ונלכד תחתיה אדם, מפקחים את הגל, ואם מצאוהו והגיעו עד חוטמו וראו שאינו נושם, שוב אין מחללים עליו שבת. והנה בימינו אפשר לברר שגזע המוח הרוס, והפסקת הנשימה היא מוחלטת ולא תשוב אליו, ולכן ישנה דעה הסוברת שבמצב זה הוא בכלל מת, מאחר ונשימה על ידי מכשיר ההנשמה היא נשימה ריקה, ודומה לנשימה של מפוח, ולכן מותר ליטול ממנו את הלב, מאחר ונחשב כמת בגלל אי היכולת לנשום לבד בלי מכונת ההנשמה.

מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א לא מסכים לדברים אלו, וסובר:

אמנם נכון שמקובל מדורי דורות שהמבחן לחיים הוא הנשימה, ואדם שאינו נושם נחשב כמת, [וזאת כפי הנאמר בחתם סופר (יור"ד סימן שלח) על סמך הפסוק "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו"]. אולם יש לחקור, האם הנשימה היא החיים, ו"חיים" - פירושו לנשום, או שמא הנשימה היא רק סימן לחיים. ודעת מו"ח שליט"א היא שהנשימה היא סימן לחיים, ואדם שאינו נושם סימן הוא שמת. ולכן כל עוד אין לנו הוכחה נגדית, מספיק סימן זה כדי להוכיח שהוא מת, אך כאשר ישנם סימנים אחרים שהאדם חי, אין לנו לקבוע מסמרות על פי הפסקת הנשימה.

ויש להוכיח כדברי מו"ח שליט"א מדברי המהרש"ם (ח"ו סימן קכד) שדן בדבר אחד שמצאוהו מת, וכל התרופות ופעולות הרופאים לא הועילו, וקבעו שהוא מת, ובשעת הטהרה נשמע ממנו קול, ויען שהיה ערב שבת ומיהרו לקברו, שלחו אחר הרופאים בשתיקה, ואמרו כי הוא מת, ושהקול נשמע ע"י שאינו מכיל הרעי בקרבו, וע"י אכילה ושתייה שבמעיו. וניסו כמה פעמים בנוצה בחטמו, ולא נראה שום נשימה. רק אחד אמר שכמדומה שדופק גיד אחד תחת הארכובה. ושאר אנשים ניסו ואמרו שאינו כן, והגם שהיה בשרו חם, לא השגיתו על זה וקברוהו. ועתה חכם אחד מערער שלא יפה עשו... ושצריכים לעשות תשובה. והשיב המהרש"ם וז"ל:

הנה מה שהביא מיומא... דאין צריך לבדוק רק עד חוטמו, היינו בסתמא, אם ליכא הוכחה להיפוך, סמכינן על בדיקת חוטמו, אבל אם רואים איזה סימן של חיות בשאר איברים... י"ל דלא סמכינן על בדיקת חוטם... והכא

יש דעה
הסוברת שהכל
תלוי בנשימה
עצמונית

נשימה היא
עצם החיים או
רק סימן לחיים

קברו נפטר
שהשמייע קול
בעת הטהרה

נמי בנידון דידן שנשמע קול הברה, מה דלא שכיח בשאר מתים, י"ל דבכה"ג אין לסמוך על בדיקת חוטם, יעו"ש.

וכמו כן בנידוננו הרי יש פעימות לב, ואע"פ שהם כתוצאה ממכונת ההחייאה, בכל זאת אין באפשרותנו לקבוע את מותו על סמך מה שנראה לנו שהמוח מת. דיש לחוש שמא הלב מופעל ע"י תא מסויים במח שעדיין נשאר חי, ומכונת ההחייאה מסייעת לאותו תא מוח להפעיל את הלב. ואף אם היינו יודעים שקיימת אפשרות שלב של אדם - שהוצא מגופו - עדיין ממשיך לפעום, גם כן לא היינו רשאים, לדון ולהקיש למי שלבו פועם בתוך גופו - ואפילו על ידי מכונה - ולומר שאין כאן קצת חיות⁵, [ובפרט לאור דברי הרופא שציטטנו לעיל]. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז חו"מ סימן רלה).

יתכן שמכונת ההחייאה מפעילה תא במוח המפעיל את הלב

יתכן גם שנשימה באמצעות מכונת החייאה, נחשבת גם היא שמחזיקה את החולה בחיים, מאחר ולגבי פעולת הריאות אין זה משנה אם הפעילו אותן באמצעות השרירים הטבעיים, או ע"י מכונת החייאה.

והנה דוד המלך בספר תהלים (ל, יב) משבח לקב"ה ואומר "הפכת מספדי למחול לי". וביאר המלבי"ם שכוונתו שכבר נקראו כל העם

הפכת מספדי למחול לי

5. וכפי שהבנתי ממו"ח שליט"א אפילו אם יתברר באיזה אופן שהוא שהמוח באמת מת לגמרי, בכל זאת אסור לנתק את החולה ממכשירי ההנשמה וההחייאה, וזאת שיתכן שיש ללב גם מגננון חיות עצמי, ומכוח מגננון 'נעלם' זה, הלב פועם, וזה מספיק סיבה להחשיבו כחי, ולא תולים שפעילות הלב הם פירכוס בעלמא מפני פעולת המכונות. וכעין זה מובא ב'כרתי ופלתי' (סימן מ סק"ד ד"ה ועתה נבוא) שדן בדבר המעשה שבא לפני ה'חכם צבי' (סימן עד) בתרנגולת שלא מצאו בה לב, ופסק החכם צבי בסוף דבריו להכשיר את העוף אפילו אם יבואו ב' עדים ויעידו שלא היה בתרנגול לב, מכיון שעדי שקר הם כי אי אפשר לחיות בלי לב, על כך חולק ה'כרתי ופלתי' וכותב: "... ברור דלפעמים נימס וניטל הלב, רק יש אבר אחר אשר למראית עין אין מראהו דומה ללב כלל, ולא תואר לו כלב, רק יש לו בעצמתו חללים וכדומה כמו לב... ויכול להחיות הן בהמה והן עוף, אלא בבהמה ודאי מורגש בכמות, אבל בעוף אין לו ממש כמות, רק הוא קטן בתכלית הקטנות, ויחשב רק כחתיכת בשר קטן...". [עיין להלן בסימן קפג שם דנו בדבריו]. ועכ"פ מדברים אלו שמענו שחכמי ישראל ידעו על מגננונים חליפיים, שלפעמים השי"ת מפעיל ביצוריו. וכן הוא בענייננו שיתכן ויש מגננונים סמויים המפעילים את הלב, ע"כ.

ומכלל הדברים יש לדעת שיש דברים שאי אפשר להחליט ולקבוע בהם מסמרות, ובפרט בחשש עבירה חמורה זו של שפיכות דמים שהיא עבירה חמורה עד למאוד, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות רוצח ה"ט) "אע"פ שיש עוונות חמורין משפיכות דמים, אין בהם השתתת העולם כשפיכות דמים..., וכל מי שיש בידו עוון זה הרי הוא רשע גמור ואין כל המצוות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עוון זה". עכ"ל.

להספידו כי חשבו שמת, [כנראה שנחשב כמת זמן רב שהספיקו כבר לקרוא לכל העם להספידו], ופתאום חזרה בו נשמה, עד שהקבוץ שבאו להספידו ועמדו סביב מיטתו, התחילו לחול במחול ובמחולות..., עכ"ל. וכך כתב האבן עזרא: "חייטני מירדי בור - הטעם כמעט וירד אל הקבר". הרי שלפעמים נדמה לכולם שמת ובכל זאת מתעוררת איזו נקודת חיים.

ולכן דעת מו"ח שליט"א שכל זמן שהלב פועם, נחשב האדם חי, ומחללים שבת להאריך את חייו. והיות והשתלת לב וכבד, חייבים לבצע כאשר לב התורם עדיין פועם, וכשפסק הלב לפעום שוב אינם ראויים להשתלה, נמצא שאין היתר, להוציא מיהודי לב או כבד, כדי להציל אחרים.

הרב אברהם

אמינות
הבדיקות
הרפואיות
בימינו

ובפרט שידוע שחכמת הרפואה מתקדמת והולכת, וכל כמה שנים מתגלות בדיקות חדשות המוכיחות שהבדיקות הקודמות לא היו אמינות לחלוטין, וכמות מסוימת של דם יכלה להיכנס למוח מבלי שתהיה מורגשת בבדיקה, וא"כ יכול להיות שגם המוח עצמו עדיין חי. לכן גם זו סיבה שלא לקבוע שהמוח חדל לפעול על סמך הבדיקות שבימנו, ובפרט כאשר קיים החלק הנקרא היפוטלמוס. כך הבנתי ממו"ח שליט"א.

חשיבות
הרגעים
האחרונים
בחיי האדם

יש להוסיף עוד כי הרגעים האחרונים של בן אדם בעולם הזה הם יקרים עד למאד, כמבואר בזוהר הקדוש (וירא, ח"א דף צח. אמור, ח"ג דף פח), ולכן למרות המצווה העצומה של הצלת נפש בכל זאת אי אפשר לקפח את התורם וליטול מחייו את הרגעים הגדולים ביותר של חייו עלי אדמות, ובפרט שמבואר במאירי (יומא דף פה ע"א, מובא בביאור הלכה סימן שכט ד"ה אלא) שהאדם ברגעיו האחרונים מסוגל לחזור בתשובה על כל מה שקלקל בעולם הזה.

סיכום

אין היתר להוציא מיהודי לב או כבד וכדומה כדי להציל חיי אחרים, כל עוד שלבו פועם, ואפילו שמונשם רק ע"י מכונת החיאה, ולדעת הרופאים ובדיקות רפואיות מת כבר גזע המוח, בכל זאת כל עוד שלבו פועם דינו כחי לכל דבר.

ופשוט שאין היתר לרופא להשתתף בניתוחים מעין אלו או לשדל אנשים שיחתמו בחייהם על הסכמה לתרומת אברים חיוניים.

"לאחרונה - אדר הראשון תשס"ח - פורסם שוב ברבים הכרעתו של מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א כדלהלן:

בס"ד ה' אדר א' התשס"ח

הנני לשוב ולגלות דעתי כפי שכבר כתבתי ביום ח"י מנ"א תשנ"א, כי לפי התוה"ק כל עוד שפועם הלב - גם אם החולה במצב של "מוות-מוחי" אין שום היתר להוציא שום איבר מהחולה.
והשי"ת יגדור פרצות עמו.

יוסף שלו' אלישיב

אוצר החכמה

חשיבה בלי יראת שמים מביאה לידי רציחה

כתב רש"י (דברים יב, לא) וז"ל: "אמר רבי עקיבא, אני ראיתי נכרי שכפתו לאביו לפני כלבו, ואכלו!", (ילקוט שמעוני תורה רמז תתפח). הדברים תמוהים מאד: וכי למידה זו של רציחה הניע אדם בעל צלם אלוקים?

ושמעתי מהאדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל להסביר זאת, שמדובר כאן בחישוב הנובע מתוך שכל משובש, ובלי יראת שמים. האב היה זקן וחולה מאד, ולא הביא כל תועלת, לא לעצמו ולא לאחרים. חיוו חדלו מלהיות חיי איכות, והיו חיי שעה בלבד. בשל כך, ובמטרה למנוע מאביו חיי סבל וגם חיים של אפסיות, החליט הבן, שמכיון שהכלב מביא תועלת רבה לציבור, שהוא שומר על העיר (ראה פסחים דף קיג ע"א) והבין אותו נכרי שכדאי להאכיל את בשר אביו לכלבו, ובזה יושם קץ לסבל האב, ובשרו ינוצל כדבעי, שהכלב ישמור בכח זה על העיר כולה.

וכעין זה כתב בחיי עולם למרן הקהלות יעקב (פרק י) שהרוצח הזה, תירץ את מעשיו שעשה מתוך רחמנות על כלבו שלא יסבול חרפת רעב ומתוך אחריות מלאה הרובצת עליו על אספקת מזונות כלבו, יעו"ש.

לכן אומרת לנו התורה, שנדע שאדם החי בלי תורה יכול להניע לאותן מסקנות של אותו נכרי, ולכן: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם, אותו תשמרו לעשות, לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו" (דברים יג, א). זוהי הערובה היחידה שלעולם לא נעשה מה שהגוי הנ"ל עשה.

